

ORDINUL NAȚIONAL FERDINAND I ÎN COLECȚIILE MUZEULUI NAȚIONAL AL UNIRII DIN ALBA IULIA

IOANA RUSTOIU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia deține în patrimoniul său colecții variate și valoroase de arheologie, numismatică, carte veche, documente, icoane, tablouri, dar și medalii străine și românești. Între acestea se află și o colecție de decorații aparținând Ordinului Ferdinand I, ordin instituit în 1929 pentru a „perpetua amintirea Regelui Ferdinand I întemeietorul unității naționale și a distinge pe cei care, prin activitatea lor națională sau faptele lor militare, au contribuit în mod deosebit la realizarea unității tuturor românilor, dar și pe cei care în viitor vor câștiga merite deosebite față de țară”¹. În registrul muzeului – Colecția Medalii - sunt înregistrate 78 astfel de piese² (din toate gradele ordinului: 23 Cavaleri, 17 Ofițeri, 17 Comandori, 9 Mari Ofițeri, 10 Mari Cruci, și 2 Colane, de la inv. nr. 1188 până la inv. nr. 1263, **fig. 1-6**), un număr apreciabil dacă ținem cont că până la închiderea ordinului, în 1937³, au fost emise 298 de distincții.

Înregistrarea lor consecutivă ne-a făcut să bănuim că este vorba de un singur lot intrat în patrimoniul muzeului la aceeași dată și de la același proprietar, deși rubrica „Observații” a registrului consemna numele deținătorilor acestora - cu excepția posesorilor colanelor - personalități importante care s-au implicat în realizarea Marii Uniri din 1918. În lipsa brevetelor care ar fi trebuit să însoțească toate aceste medalii, consemnarea din registru nu putea asigura și certitudinea acestor deținători. Nu ne-a rămas decât să apelăm la arhiva muzeului, pentru a descoperi consecvența celor 78 de înregistrări din registrul inventar...

¹ Decret Regal 1537 din 17 mai 1929, publicat în Monitorul Oficial 107 din 18 mai 1929, p. 3766; Enciclopedia 1938, p. 88; Marinescu 2013, p. 16. Prin același decret regal a fost instituită și medalia Ferdinand I destinată persoanelor civile și militare pentru merite excepționale față de țară și pentru activitatea națională (Safta, Jipa, Velter, Marinescu 1993, p. 145).

² Însemnul ordinului se prezintă astfel: crucea de aur smălțuită, verde, cu capetele brațelor despicate, în forma a doi F adosați, având deasupra coroana regală de aur, cu smalțul roșu vizibil. Panglica este de culoare albastru închisă, având la mijloc o dungă galbenă, străbătută de un fir roșu. Deosebirea între grade este următoarea: la cavaleri, marginile crucii și coroana sunt de argint; la celelalte grade sunt de aur. Placa de mare cruce are forma unei stele rombice, cu raze de aur, câte două, alternând cu cruci ale ordinului și anume: 6 de smalț verde și 6 de smalț albastru. De lanț atâră crucea ordinului, de smalț verde. Gradul colan are și placa de mare cruce (Enciclopedia 1938, p. 88).

³ Prin Legea 517 din 18 martie 1937 (Marinescu 2013, p. 32).

„Povestea” intrării distincțiilor Ordinului național Ferdinand I în inventarul muzeului am găsit-o în arhiva instituției albaiulene, în dosarele anului 1940, fiind legată de trei personalități ale vremii: regele Carol al II-lea, generalul Dănilă Papp, pe atunci rezident regal al Ținutului Mureș cu sediul în Alba Iulia și arheologul Ion Berciu, directorul muzeului albaiulian. Un alt dosar păstrat la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale în fondul Rezidența Ținutului Mureș, din același an 1940, a completat și reîntregit nu doar istoria instituției muzeale albaiulene, întemeiate la 1887, ci și prezența în patrimoniul muzeului a acestor valoroase piese, cărora li se căuta un loc potrivit de expunere și conservare. Muzeul se afla atunci într-o plină perioadă de dezvoltare a patrimoniului său având în Rezidentul regal Dănilă Papp un susținător activ. Directorul Muzeului Regional - Muzeul Ținutului Mureș, Ion Berciu, a primit încă de la noua reorganizare administrativă a României Mari, mână liberă în a transforma instituția de cultură din Alba Iulia într-o instituție de interes național. A fost nevoie de timp și pricepere pentru a aduna patrimoniu prețios, a inventaria ceea ce era deja deținut și a conserva și expune piesele vechi și noi în spații corespunzătoare. Lipsa de personal a fost suplinită de energia debordantă a directorului Ion Berciu⁴.

Obiectul unui referat adresat rezidentului regal Dănilă Papp, datat 22 ianuarie 1940, ne lămurește asupra originii lotului numeros de medalii ale Ordinului Ferdinand I aflate în patrimoniul muzeului:

„Excelență,

Respectuos Vă raportează următoarele:

În ziua de 14 Ianuarie s-a primit, prin Excelența Sa domnul Sever Dan, din partea Majestății Sale Regelui, 75⁵ de insigne ale Ordinului Ferdinand, provenite de la membrii decedați⁶.

Dorința Majestății sale este ca întreg Ordinul Ferdinand, compus din 298 de membri, să fie depus la secțiunea Unirii a muzeului nostru, lucru ce are o mare importanță.

Cele 75 de insigne au fost luate în primire de o comisiune, compusă din Domnul Secretar General, Dl. Justin Sava, Domnul arhitect Mihălțan⁷ și subsemnatul și depuse în casele de fier ale muzeului.

⁴ Mircea, Rustoiu 2014, p. 401.

⁵ Alte 3 decorații au fost trimise ulterior.

⁶ Titlul V al Regulamentului pentru punerea în aplicare a Legii relativă la instituirea Ordinului Ferdinand I și a medaliei Ferdinand I preciza: „Însemnele membrilor decedați se înapoiază cancelariei” (Marinescu 2013, p. 23).

⁷ Implicat în 1937 în construcția Obeliscului, monument dedicat lui Horea, Cloșca și Crișan, inaugurat în prezența regelui Carol al II-lea, în 14 octombrie 1937 (Palihovici 1980, p. 557; Giurgiu, Cristea, Rustoiu, Cutean 2009, p. 19).

Planul vitrinelor speciale, din stejar masiv, ornamentate cu motive românești sculptate, privindu-ne pe noi, în lipsa d-lui arhitect Mihălțianu, care este concentrat, am chemat pe dl. arhitect al municipiului Alba Iulia, căruia Excelența Voastră ați binevoit a-i da toate lămuririle.

Pentru executarea lucrării am cerut lămuriri de la școalele de meserii din Turda și C[âmpu] Lung Bucovina, unde se execută asemenea lucrări de artă.

Costul tuturor lucrărilor de așezare a Ordinului în vitrine privește casieria Camerei și Senatului”⁸.

În raportul referitor la activitatea muzeului pe luna ianuarie 1940 trimis rezidentului regal, directorul Ion Berciu a menționat donația: „Colecțiile [muzeului] au crescut cu 75 insigne ale ordinului Ferdinand, donate de Majestatea Sa Regele Carol II, prin domnul Sever Dan, fost ministru. Ordinul Ferdinand va fi depus în întregime la Muzeul nostru”⁹. O lună mai târziu a fost reamintită donația: „Prin Domnul Sever Dan, fost ministru, am primit și din partea Majestății sale Regelui Carol II, 75 insigne ale Ordinului Ferdinand, a membrilor decedați, urmând să fie așezat întreg acest ordin al făuritorilor Unirii, în muzeul nostru. S-au trimis locului în drept și planurile vitrinelor speciale în care va fi expus ordinul compus din 298 de membri”¹⁰.

În 20 aprilie 1940 fostul ministru Sever Dan a fost anunțat în legătură cu planul și prețul vitrinei. Directorul Muzeului Regional aștepta decizia acestuia, pentru a putea începe realizarea ei¹¹.

Întrearea medaliilor în patrimoniul Muzeului Regional prin grija regelui Carol al II-lea s-a constituit într-un argument convingător pentru a determina alte personalități să facă donații în favoarea instituției de cultură albauliene. Adresele trimise de directorul Ion Berciu profesorului Alexandru Rosetti, directorul Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II” își găsesc o astfel de argumentare: „Fiind vorba de o instituție de cultură și de mândrie românească, aici în centrul Ardealului, precum și de o instituție apreciată de Majestatea Sa Regele, care în marea Sa înțelegere a binevoit să decidă să fie depuse în acest Muzeu al Unirii insignele Ordinului Ferdinand, socotim că va fi sprijinită și în sensul de a avea o bibliotecă potrivită cu rolul său de singură instituție culturală românească”¹².

Tot aceste distincții sunt invocate și atunci când se dorește, prin Ministerul Propagandei, popularizarea patrimoniului Muzeului Regional în presa vremii:

⁸ ABMNUAI, dos. 1/1940, f. 4.

⁹ ABMNUAI, dos. 4/1940, f. 4.

¹⁰ *Loc. cit.*, f. 60.

¹¹ ABMNUAI, dos. 1/1940, f. 201.

¹² ABMNUAI, dos. 10/1940, f. 127. Nu neglijența directorului era cauza întârzierii donațiilor: „[...] avem onoarea a vă face cunoscut că figurați pe lista de donațiuni de cărți, listă ce nu a fost încă aprobată de Majestatea Sa” (*loc. cit.*, f. 128).

„Muzeul Regional Alba Iulia, luat în directă conducere a Ținutului Mureș, conform regulamentului său sancționat prin înalt Decret Regal Nr. 2163 din 7 Iulie 1939 și apreciat, în mod deosebit de Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, care în înalta sa înțelegere a binevoit a hotărî să fie depuse, în acest sanctuar al originii și demnității românești, insignele Ordinului Ferdinand, are în bogata sa colecție a secțiunii Unirii și o serie de acte și documente în legătură cu 1848, 1894 și 1918, de o mare valoare istorică și educativă. [...] ne-am gândit că o publicare a acestor documente selecționate, în cele mai răspândite ziare, consecutiv, într-un loc anumit și cu un scurt comentariu ar fi de cel mai viu interes”¹³.

În darea de seamă din 22 mai 1940 se consemna: „Planurile vitrinei, în care va fi așezat întreg Ord[inul] Ferdinand, au fost executate de dl. arhitect O. Mihălțeanu și aprobate împreună cu devizul, a cărui valoare se ridică la suma de lei 65000, de dl. Sever Dan, însărcinatul M. S. Regelui. Lucrările de executare au început”¹⁴.

În raportul pe luna iunie s-au luat măsuri pentru confecționarea dulapului vitrină al Ordinului Ferdinand și s-a studiat amănunțit organizarea secțiunii etnografice¹⁵.

Un raport înaintat de Ion Berciu rezidentului regal Dănilă Papp, nedatat, face referire la ofertele¹⁶ pentru vitrinele încoronării:

¹³ ABMNUAI, dos. 1/1940, f. 202. În ianuarie 1941, când s-au revendicat o parte a declarațiilor de avere și a daunelor suferite de refugiați de către autoritățile maghiare, pentru a fi depuse în Muzeul Regional, sunt din nou invocate medaliile: „Muzeul Regional din Alba Iulia, orașul Încoronării și simbolul unității culturale și naționale a neamului nostru, este o instituție organizată, care poate păstra și face să fie valorificate documentele prețioase ale suferințelor Românilor refugiați. În acest muzeu sunt depuse și însemnele Ordinului Ferdinand I al făuritorilor Unirii”. (ABMNUAI, dos. 3/1941, f. 3).

¹⁴ ABMNUAI, dos. 4/1940, f. 75.

¹⁵ *Loc. cit.*, f. 9.

¹⁶ Ofertele primite în plicuri din partea meșterilor locali s-au păstrat în fondul Rezidența Ținutului Mureș de la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale. Licitanții au fost: *Carol Leibli* din Sebeș, termen de executare 70 zile de la adjudecarea lucrării; nu a consemnat în ofertă și prețul (SJAAN, fond *Rezidența Ținutului Mureș, Serviciul Economic*, dos. 3/1940, f. 194); *Teofil Cricovean* din Alba Iulia, termen de executare trei luni de la adjudecarea lucrării; prețul: 73000 lei (*loc. cit.*, f. 195); *Nicolae Lăncrănjan* din Sebeș, termen de executare 80 de zile de la adjudecarea lucrării; prețul: 65000 lei (*loc. cit.*, f. 196); *Mendel Iosif* din Alba Iulia, termen de executare trei luni de la adjudecarea lucrării; prețul: 64500 lei (*loc. cit.*, f. 197); *Teofil Cricovan și Roșu Mihai* din Alba Iulia, termen de executare trei luni de la adjudecarea lucrării; prețul: 73000 lei (*loc. cit.*, f. 198); cei doi oferă ulterior un preț mai mic: „Reducem oferta la 60100 lei (șase zeci mii una sută Lei), *Teofil Cricovan, Roșu Mihai* (*loc. cit.*, f. 199); tâmplarul *Iosif Zeicu* din Alba Iulia, 64350 oferta, executarea în 90 zile (*loc. cit.*, f. 200); Serviciul Financiar al Ținutului anunță cei 6 ofertanți despre ținerea licitației (*loc. cit.*, f. 204).

„Excelență.

Pentru executarea vitrinei Ordinului Ferdinand cu devizul în valoare de lei 65000 și cu mențiunea de a fi executată în timpul cel mai scurt, s-au prezentat 4 oferte ¹⁷și anume:

1. Karl Leibli, Sebeș, 62800 lei, executarea în 70 zile.
2. Mendel Iosif, Alba Iulia, 64500 lei, executarea în 90 zile.
3. N. Lăncrănjean, Sebeș, 65000 lei, executarea în 80 zile.
4. Teofil Cricovean, Alba Iulia, 73000 executarea în 90 zile.

Cea mai avantajoasă ofertă este cea a lui Karl Leibli din Sebeș, din punctul de vedere al prețului și al timpului, dar, după părerea noastră, cea mai serioasă, ca material și execuție, scopul nostru fiind a avea lucru de prima calitate N. Lăncrănjean. Respectuos, Vă rugăm, să binevoiți, Excelență a decide.

Primiți, Vă rugăm, asigurarea întregului nostru devotament.

Arhitectul Ținutului Mureș, Directorul Muzeului”¹⁸.

În 3 ianuarie 1941 de la Cancelaria Ordinului ajunge la Alba Iulia o adresă prin care se anunță trimiterea în patrimoniul Muzeului Regional¹⁹ a însemnului Ordinului Ferdinand I care a aparținut defunctului Victor Bodnărescu²⁰.

În martie 1941 situația vitrinei nu era rezolvată și directorul Ion Berciu e nevoit din nou să intervină la București, la fostul ministru Sever Dan (devenit între timp Sindicul bursei de efecte, acțiuni și schimb din București): „Cu respect

¹⁷ Se pare că Ioan Zeicu și Mihai Roșu nu au mai participat la licitație.

¹⁸ ABMNUAI, dos. 1/1940, f. 255. Rezydentul regal decide în privința acestora, la 12 iunie 1940: „Noi, Rezydentul Regal al Ținutului Mureș, Văzând referatul Serviciului Financiar al acestui Ținut, cu No. de mai sus, prin care solicită executarea vitrinei ordinului Ferdinand la Muzeul Unirii din Alba Iulia, în valoare de lei 65000 Lei, după devizul întocmit și verificat de Serviciul Tehnic, pentru această sumă, lucrarea conform mențiunei de pe deviz urmează să fie achitată de către Camera Deputaților și Senat, Având în vedere apoi natura și valoarea acestei lucrări, cum și urgența contractării ei, văzând dispozițiunile art. 16 din legea pentru angajarea cheltuielilor de către administrațiile locale, publicată în Monitorul Oficial No. 21/1940, potrivit căroră Ținuturile pot face prin tratare directă – de la început – orice lucrări, transporturi, furnituri și aprovizionări până la valoarea de 300000 Lei, pentru aceste considerațiuni și pe temeiul art. 61 și 69 din L.A. și art. 16 din legea de simplificare amintită la alin. precedent, DECIDEM: Art. Se aprobă executarea lucrării de mai sus pe cale de tratare directă, plata ei urmând a se face de către Camera Deputaților și Senat; Art. II. Cu executarea prezentei deciziuni se încredințează serviciul financiar al ținutului. Rezydent Regal, Papp(ss), Șeful serviciului, Dr. Simon (ss)”.

¹⁹ Ion Berciu era potrivit acestei adrese „Director al Muzeului Ordinului Ferdinand I” cu sediul în „Catedrala Alba Iulia”!

²⁰ ABMNUAI, dos. 3/1941, f. 2. Numele său nu a fost consemnat în registrul muzeului printre posesorii distincțiilor Ordinului Ferdinand I (ABMNUAI, dos. 2/1940, f. 264-266). Ultima înregistrare, cu nr. 1263 este o decorație în grad de Cavaler, fără precizarea posesorului inițial. În lista celor distinși cu acest ordin (publicată de Floricel Marinescu) Victor Bodnărescu apare ca fiind decorat în 1935 cu gradul Cavaler (Marinescu 2013, p. 65, 103); cel mai probabil această ultimă distincție înregistrată în Registrul *Medalii* a Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia îi aparține lui.

revenim, îngrijorați de tragedia tuturor înfăptuirilor mari, cu privire la vitrina ordinului Ferdinand I, rugându-vă să binevoiți a ne comunica rezultatul eforturilor depuse de Domnia Voastră în această chestiune de interes și de mândrie națională”²¹.

Lucrurile erau neclare și la București, de la Mareșalul Curții nefiind transmisă încă o soluție²². În aprilie a fost adresată o nouă scrisoare fostului ministru Sever Dan: „Am luat la cunoștință scrisoarea Dvs referitoare la vitrina Ordinului Ferdinand I. Vă rugăm să binevoiți a susține acest proiect și a găsi, cât mai curând, mijlocul practic, solicitând sprijinul Onor. de externe sau al altei instituții, pentru a realiza acest deziderat al tuturor, care, în aceste momente are o mare importanță și o mare semnificație”²³.

În mai 1941, prefectul de Alba a fost informat: „Comitetul provizoriu pentru organizarea Ordinului Ferdinand, după cum Vă comunicasem, a luat ființă și lucrează intensiv. Să sperăm că în câteva luni vom avea statutele și organizarea permanentă. Ultima comunicare, primită de la Dvoastră, cu data de 26 Aprilie, am prezentat-o comitetului provizoriu, care apreciază foarte mult sugestia Dv. ca în aceste vremuri să utilizăm și acest prilej de manifestare a sentimentelor naționale pentru a scoate în evidență dreptatea revendicărilor noastre”²⁴.

Din păcate răspunsul a fost unul negativ: „De la Casa Majestății Sale mi s-a răspuns, că nu sunt în situația ca din fondurile disponibile la palat să acopere cheltuielile. Între timp s-a făcut o încercare de constituire în asociație a membrilor Ordinului Ferdinand. S-a ales un comitet de organizare. De la prima ședință am pus în discuție chestia ordinelor păstrate la Dvoastră. Să sperăm că vom ajunge la o organizare perfectă cât mai curând și atunci vom putea lua măsurile practice, plănuite de la început. Cu cele mai bune sentimente, Sever Dan (ss), f. Ministru”²⁵.

Colecția de medalii s-a îmbogățit la finalul anului 1941 prin cedarea către Muzeul Regional a „însemnului Ordinului Ferdinand în grad de cavaler, care a aparținut defunctului G. Neagoviciu Negoescu, paroh protopop onorar în comuna Întorsura Buzău (Brașov)”. Intrarea în patrimoniul muzeului a fost anunțată ministrului Afacerilor străine, cancelariei ordinului de către directorul Ion Berciu în 24 noiembrie 1941²⁶.

²¹ *Loc. cit.*, f. 8.

²² *Loc. cit.*, f. 9.

²³ *Loc. cit.*, f. 15.

²⁴ *Loc. cit.*, f. 13.

²⁵ *Loc. cit.*, f. 14.

²⁶ *Loc. cit.*, f. 53, 54 (a 77-a distincție intrată în colecția Muzeului Național al Unirii, inv. nr. 1261). Ultima ajunsă, în grad de Comandor, a fost cea a lui Gheorghe Domășneanu (inv. nr. 1223).

În Prefața din 1942 a primului număr al revistei *Apulum*, directorul Ion Berciu face din nou referire la colecția de medalii a muzeului albaiulian: „Secțiunea Unirii s-a dezvoltat în mare măsură, depunându-se aci și insignele Ordinului Ferdinand”²⁷, dar și la donatorii acesteia: „Donatorii muzeului: Ministerul Regal al Afacerilor Străine, Cancelaria Ordinilor: insignele Ordinului Ferdinand I ale făuritorilor Unirii tuturor Românilor”²⁸.

Despre proprietarii lor, meritușii distinși pentru faptele săvârșite în favoarea Marii Uniri, aflăm din aceeași valoroasă arhivă a Bibliotecii muzeului albaiulian. Un „Tabel de membrii Ordinului *Ferdinand I* ale căror însemne urmează a fi depuse în Biserica Catedrală din Alba Iulia”²⁹ înșiruie cei 75 de proprietari:

„COLANE:

1. Regina Maria³⁰
2. Mareșal Al. Averescu³¹

MARE CRUCE:

1. Ștefan Cicio Pop³²
2. G-ral Gh. Mărdărescu³³
3. G-ral Berthelot³⁴
4. Prof. D[imitrie] Comșa³⁵
5. Teodor Mihaly³⁶
6. Î. P. S. S. Dr. Miron Cristea³⁷
7. Î. P. S. S. Suci Vasile³⁸

²⁷ *Apulum*, I, 1939-1942, p. V.

²⁸ În paginile de final ale anuarului muzeului albaiulian (p. 367).

²⁹ ABMNUAI, dos. 2/1940, f. 264-267.

³⁰ Inv. nr. 1264. A primit această distincție în 1930. Intrarea Reginei în rândurile membrilor Ordinului a fost anunțată în Monitorul Oficial din 13 iunie 1930 (nr. 128, p. 4414): „Maiestatea Sa Regele a binevoit a conferi Maiestatei Sale Reginei Maria Colanul Ordinului Ferdinand I”, iar prin Decret Regal nr. 2152/12.06.1930, publicat în Monitorul Oficial din 21 iunie 1930 (nr. 135, p. 4594) motiva aceasta: „Se înscrie printre membrii Ordinului Ferdinand I în gradul de mare cruce cu Colan pe Maiestatea Sa Regina Maria, care a fost sufletul ideii de unitate națională în timpul războiului de întregire”. În același Monitor Oficial (p. 4594) a fost publicat și Decretul Regal de conferire a Colanului lui Iuliu Maniu și a Marii Cruci lui Ștefan Cicio Pop, Alexandru Vaida Voevod și G. G. Mironescu (vezi și Marinescu 2013, p. 44-46, 93).

³¹ Inv. nr. 1265; i-a fost conferit în anul 1934 (*ibidem*, p. 47, nota 38, 93).

³² Inv. nr. 1192; i-a fost conferită această distincție în 1930 (*ibidem*, p. 46, 93).

³³ Inv. nr. 1191; decorat în 1931 sau 1932 (*ibidem*, p. 57).

³⁴ Inv. nr. 1194; nu apare în listele posesorilor ordinului publicate de Floricel Marinescu.

³⁵ Inv. nr. 1197; nu apare în listele posesorilor ordinului publicate de Floricel Marinescu.

³⁶ Inv. nr. 1196; a fost distins cu acest grad al Ordinului în anul 1931 (Marinescu 2013, p. 47-48, 93).

³⁷ Inv. nr. 1190; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 47, 93).

³⁸ Inv. nr. 1189; distins în anul 1931 (*ibidem*).

8. I. Gh. Duca³⁹
9. Octavian Goga⁴⁰
10. Goldiș Vasile⁴¹

MARE OFIȚER

1. Dr. Suciu Ioan⁴²
2. P.S.S. Roman Ciorogariu⁴³
3. C. Isopescu Grecul⁴⁴
4. Teofil Simionovici⁴⁵
5. P. Brătășan⁴⁶
6. Dr. I. Cantacuzino⁴⁷
7. Eusebiu Popovici⁴⁸
8. G-ral C[onstantin] Scărișoreanu⁴⁹
9. P.S.S. Ep. Nicolae Ivan⁵⁰

COMANDORI:

1. Dr. V[ictor] Bontescu⁵¹
2. G-ral E[rnest] Broșteanu⁵²
3. Zamfir Arbore⁵³
4. C. Disescu⁵⁴
5. Dr. Octavian Rusu⁵⁵
6. Gheorghe Crișan⁵⁶
7. Ioan Coltor⁵⁷

³⁹ Inv. nr. 1193; distins în anul 1933 (*ibidem*, p. 58, 93).

⁴⁰ Inv. nr. 1195; distins în anul 1933 (*ibidem*).

⁴¹ Inv. nr. 1188; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁴² Inv. nr. 1206; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 48, 94).

⁴³ Inv. nr. 1198; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁴⁴ Inv. nr. 1200; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁴⁵ Inv. nr. 1203; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁴⁶ Inv. nr. 1204; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 49, 94).

⁴⁷ Inv. nr. 1205; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁴⁸ Inv. nr. 1201; distins în anul 1935 (*ibidem*, p. 61, 95).

⁴⁹ Inv. nr. 1199; distins în 1935 (*ibidem*).

⁵⁰ Inv. nr. 1202; distins în 1935 (*ibidem*, p. 62, 95).

⁵¹ Inv. nr. 1207; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 49, 95, consemnat „Liviu Bontescu, vechi luptător pentru unire”); Victor Bontescu a fost membru al Partidului Național Român, membru al Consiliului Dirigent, șeful resortului Comerț și Agricultură; a murit în 28 octombrie 1933 (*Revista Economică*, nr 44 din 4 noiembrie 1933, p. 357-360, 364).

⁵² Inv. nr. 1208; distins în anul 1931 (Marinescu 2013, p. 49, 95).

⁵³ Inv. nr. 1209; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁵⁴ Inv. nr. 1210; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁵⁵ Inv. nr. 1211; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 50, 95).

⁵⁶ Inv. nr. 1212; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁵⁷ Inv. nr. 1213; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 50, 96).

8. Amos Frâncu⁵⁸
9. Dr. Fr[ancisc] Hossu Longin⁵⁹
10. Dr. Aurel Cosma⁶⁰
11. Dr. Aurel Isac⁶¹
12. Grigore Filipescu⁶²
13. Victor Hnidei⁶³
14. Gh. Șandru⁶⁴
15. G-ral Bunescu Gr[igore]⁶⁵
16. G-ral Moruzi Gh[eorghe]⁶⁶

OFIȚER

1. Sebastian Brândușa⁶⁷
2. Dr. Victor Onișor⁶⁸
3. Radu Popa Damaschin⁶⁹
4. Protop. I[on] Mureșanu⁷⁰
5. Dr. Victor Hotăran⁷¹
6. G-ral V[asile] Hențescu⁷²
7. E. Pangrați⁷³
8. Prof. I. Athanasiu⁷⁴
9. G-ral Toma Dumitrescu⁷⁵
10. Alex[andru] Lupeanu⁷⁶
11. Alex[andru] Ciurea⁷⁷
12. Iacob Popa⁷⁸

⁵⁸ Inv. nr. 1214; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁵⁹ Inv. nr. 1215; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁶⁰ Inv. nr. 1217; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁶¹ Inv. nr. 1216; nu apare în listele posesorilor ordinului publicate de Floricel Marinescu.

⁶² Inv. Nr. 1218; distins în anul 1933 (*ibidem*, p. 58, 96).

⁶³ Inv. nr. 1219; distins în anul 1935 (*ibidem*, p. 62, 96).

⁶⁴ Inv. nr. 1220; distins în anul 1935 (*ibidem*, p. 62, 97).

⁶⁵ Inv. nr. 1221; distins în anul 1935 (*ibidem*, p. 63, 97).

⁶⁶ Inv. nr. 1222; distins în anul 1935 (*ibidem*).

⁶⁷ Inv. nr. 1240; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 52, 98).

⁶⁸ Inv. nr. 1224; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁶⁹ Inv. nr. 1226; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁷⁰ Inv. nr. 1228; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 53, 99).

⁷¹ Inv. nr. 1225; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁷² Inv. nr. 1228; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁷³ Inv. nr. 1229; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁷⁴ Inv. nr. 1230; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁷⁵ Inv. nr. 1231; distins în anul 1932 (*ibidem*, p. 57).

⁷⁶ Inv. nr. 1232; decorat cu gradul de cavaler în 1931, ridicare în grad în anul 1935 (*ibidem*, p. 63, 99).

⁷⁷ Inv. nr. 1233; decorat cu gradul de cavaler în 1931, ridicare în grad în anul 1935 (*ibidem*).

⁷⁸ Inv. nr. 1234; decorat cu gradul de cavaler în 1931, ridicare în grad în anul 1935 (*ibidem*).

13. Camil Velican⁷⁹
14. Protop. Iosif Blaga⁸⁰
15. Eugen Goga⁸¹
16. C-dor Enescu Atanasie⁸²
17. Dr. Bodea Izidor⁸³

CAVALER

1. Ioan Vidu⁸⁴
2. Gh. Popovici⁸⁵
3. Dr. Aristotel Banciu⁸⁶
4. Aurel Ciato⁸⁷
5. Aurel C. Domșa⁸⁸
6. Victor Branisce⁸⁹
7. I[on] Liuba, maior⁹⁰
8. Roșian Ștefan⁹¹
9. Chidu Andrei⁹²
10. Col. Bulbuc Traian⁹³
11. Miclea Sever⁹⁴
12. Muntean Epifane⁹⁵

⁷⁹ Inv. nr. 1235; distins în anul 1935 (*ibidem*, p. 64, 99).

⁸⁰ Inv. nr. 1236; distins în anul 1935 (*ibidem*; la Marinescu 2013, p. 64, consemnat Vasile Blaga; corect Iosif Blaga la p. 100); în momentul decorării era protopop de Brașov (Păcurariu 1996, p. 49).

⁸¹ Inv. nr. 1237; distins în anul 1935 (Marinescu 2013, p. 64, 100).

⁸² Inv. nr. 1238; distins în anul 1937 (*ibidem*, p. 68, 100).

⁸³ Inv. nr. 1239; distins în anul 1937 (*ibidem*).

⁸⁴ Inv. nr. 1234. Nu apare în lista personalităților decorate cu acest ordin publicată de Floricel Marinescu. A fost delegat titular al Reuniunii de muzică și cânt din Lugoj la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. A decedat în 7 februarie 1931 (Muntean, Zaberca, Sârbu 1992, p. 272-273, 295-296; Dicționar 2003, p. 160).

⁸⁵ Inv. nr. 1248; distins în anul 1931 (Marinescu 2013, p. 53, 101).

⁸⁶ Inv. nr. 1249; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 54, 101).

⁸⁷ Inv. nr. 1245; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁸⁸ Inv. nr. 1246; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁸⁹ Inv. nr. 1250; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁹⁰ Inv. nr. 1251; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁹¹ Inv. nr. 1252. Nu apare în lista personalităților decorate cu acest ordin publicată de Floricel Marinescu. A fost profesor la Blaj (vezi o biografie a sa în ziarul *Unirea*, Blaj, nr. 111 din 16 noiembrie 1915, p. 1-2), membru în Consiliul Național Român din Blaj și delegat oficial al cercului electoral Mureș Uioara (jud. Alba) la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (Dicționar 2003, p. 68).

⁹² Inv. nr. 1253; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 54, 91).

⁹³ Inv. nr. 1244; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 55, 91).

⁹⁴ Inv. nr. 1243; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 55, 102).

⁹⁵ Inv. nr. 1254; distins în anul 1931 (*ibidem*, p. 56, 102).

13. Esca Aurel⁹⁶
14. Protop. Câmpian Ilie⁹⁷
15. Vice-protopop N[icolae] Munteanu⁹⁸
16. Vasile Tanțu⁹⁹
17. Mihail Minciună¹⁰⁰
18. Sergiu Cujbă¹⁰¹
19. Simion Ivanovici¹⁰²
20. Căpitan Hossu Romulus¹⁰³
21. Căpitan Cosmiuc Mihail¹⁰⁴”

Vitrina unde ar fi trebuit să fie păstrate toate decorațiile ordinului a rămas în faza de proiect (**fig. 8**), dar piesele - toate însoțite de cutiile originale (**fig. 7**), cu însemnele firmelor bijutierilor care le-au realizat inscripționate pe mătase: Joseph Rechl și Henri Weiss din București¹⁰⁵ - au rămas în patrimoniul muzeului. Nici ordinul nu a ajuns întreg la Alba Iulia, așa cum se intenționase inițial, fiind trimise ulterior anului 1940 de către Cancelaria ordinului doar trei distincții, o altă decorație fiind cumpărată de muzeul albaiulian în 1968¹⁰⁶, piesele risipindu-se, destinatarii actuali fiind greu de identificat¹⁰⁷. Tot ulterior a ajuns în patrimoniul muzeului și brevetul de decorare cu Ordinul Ferdinand I în grad de Comandor al lui Ioan Pop, nu însă și decorația care a aparținut acestei personalități¹⁰⁸ (**fig. 9**).

Rezidentul regal Dănilă Pap nu a uitat cu siguranță de această intenție venită din partea regelui Carol al II-lea de a trimite întreg Ordinul Ferdinand I în

⁹⁶ Inv. nr. 1255; distins în anul 1931 (*ibidem*).

⁹⁷ Inv. nr. 1242; distins în anul 1932 (*ibidem*, p. 57).

⁹⁸ Inv. nr. 1241; distins în anul 1932 (*ibidem*, p. 58, 102).

⁹⁹ Inv. nr. 1256; distins în anul 1935 (*ibidem*, p. 65, 103).

¹⁰⁰ Inv. nr. 1257; distins în anul 1935 (*ibidem*).

¹⁰¹ Inv. nr. 1258; distins în anul 1935 (*ibidem*, p. 66, 103).

¹⁰² Inv. nr. 1259; distins în anul 1935 (*ibidem*).

¹⁰³ Inv. nr. 1260; distins în anul 1937 (*ibidem*, p. 69, 104).

¹⁰⁴ Inv. nr. 1262; distins în anul 1937 (*ibidem*, p. 68, 104).

¹⁰⁵ Din păcate, de o calitate inferioară a smalțului verde (observație bazată pe aspectul pieselor păstrate în colecția muzeului nostru).

¹⁰⁶ Consemnat în Registrul de obiecte tridimensionale (inv. nr. 140). Decorația, în grad de Cavaler, păstrată în cutia originală, i-a aparținut lui Iosif Serafim, membru în Sfatul ofițerilor și soldaților români din Viena, distins în anul 1931 (Marinescu 2013, p. 55, 102).

¹⁰⁷ Un colan însoțit de Marea Cruce se află în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României (inv. nr. 116741 a-c; <http://clasate.cimec.ro/detalii.asp?tit=Ordin--Ordinul-Ferdinand-I-cu-placade-Mare-Cruce-Colanul&k=C15C37AA2F524F94BE58D9E8F46B6A48> accesat în 12 octombrie 2018); un alt colan a fost scos la vânzare de casa de licitații Artmark (<https://www.artmark.ro/arhiva-rezultate-licitatii/licita-ia-de-arme-de-colec-ie-i-militaria-256-2017/ordinul-ferdinand-instituit-in-1929-in-grad-de-colan-din-argint-aurit.html> accesat în 12 octombrie 2018).

¹⁰⁸ (inv. nr. D. 4030). Ioan Pop a fost decorat în 1931 (Marinescu 2013, p. 51, 96).

orașul Marii Uniri. Arhiva personală a generalului Dănilă Papp, dar și toate decorațiile acestuia¹⁰⁹, inclusiv Ordinul Ferdinand în grad de Mare Ofițer, obținut la 22 ianuarie 1937¹¹⁰, au fost donate de moștenitorul său, în 1970, tot muzeului albaulian, crescând astfel valoarea patrimonială a instituției culturale pe care a sprijinit-o deplin în scurtul răstimp în care s-a aflat la conducerea Ținutului Mureș. Numărul pieselor Ordinului Ferdinand I a ajuns astfel să fie 80, o cifră care justifică poate și mai mult statutul și numele pe care-l poartă ocrotitorul lor: Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia.

**The National order of Ferdinand I in the collections of the National Museum of Unification
Alba Iulia
ABSTRACT**

The National Museum of Unification Alba Iulia holds within its patrimony a collection of decorations belonging to the order of Ferdinand I, an order instituted in 1929 in the memory of King Ferdinand I and those who contributed to the union of all Romanians. The record of the museum – Medal Collection – contains 78 such pieces (of all grades of the order: 23 knights, 17 Officers, 17 Commanders, 9 Grand Officers, 10 Grand Crosses and 2 Collars, inventory numbers from 1188 to 1263), a reasonable number if we consider that until the discontinuance of the award in 1937, 298 distinctions were issued. The expansion of heritage belonging to the museum from Alba Iulia with these 78 distinctions is connected to three personalities of the age: King Carol II, General Dănilă Papp, at that time royal resident of Mureș Province that had its residence in Alba Iulia and archaeologist Ion Berciu, manager of the museum from Alba Iulia. All decorations of the deceased persons had to be sent by the Chancery of Orders to the museum from Alba Iulia, for the preservation of which a special cabinet had to be made. Subsequently, in 1968 and 1970 other two decorations of the order Ferdinand were purchased, thus, the collection totalling 80 distinctions of the order.

List of illustrations

- Fig. 1** - The National order of Ferdinand I. The Collar and the Grand Cross
- Fig. 2** - The National order of Ferdinand I, Grand Cross
- Fig. 3** - The National order of Ferdinand I, Grand Officer
- Fig. 4** - The National order of Ferdinand I, Commander
- Fig. 5** - The National order of Ferdinand I, Officer
- Fig. 6** - The National order of Ferdinand I, Knight
- Fig. 7** – The original boxes that keep distinctions of the Order Ferdinand I
- Fig. 8** – The plan of the showcase that had to exhibit the decorations of the national order of Ferdinand I
- Fig. 9** – Citation for order Ferdinand I, degree of commander awarded to Ioan Pop

¹⁰⁹ Vezi Rustoiu, Cutean, Cristea 2015.

¹¹⁰ Inv. nr. 189 (Registrul de obiecte tridimensionale). Decorația a ajuns împreună cu brevetul (*ibidem*, p. 102-103).



Fig. 1 - Ordinul național Ferdinand I. Colanul și Marea Cruce



Fig. 2 - Ordinul național Ferdinand I în grad de Mare Cruce.



Fig. 3 - Ordinul național Ferdinand I în grad de Mare Ofițer



Fig. 4 - Ordinul național Ferdinand I în grad de Comandor



Fig. 5 - Ordinul național Ferdinand I în grad de Ofițer



Fig. 6 - Ordinul național Ferdinand I în grad de Cavaler

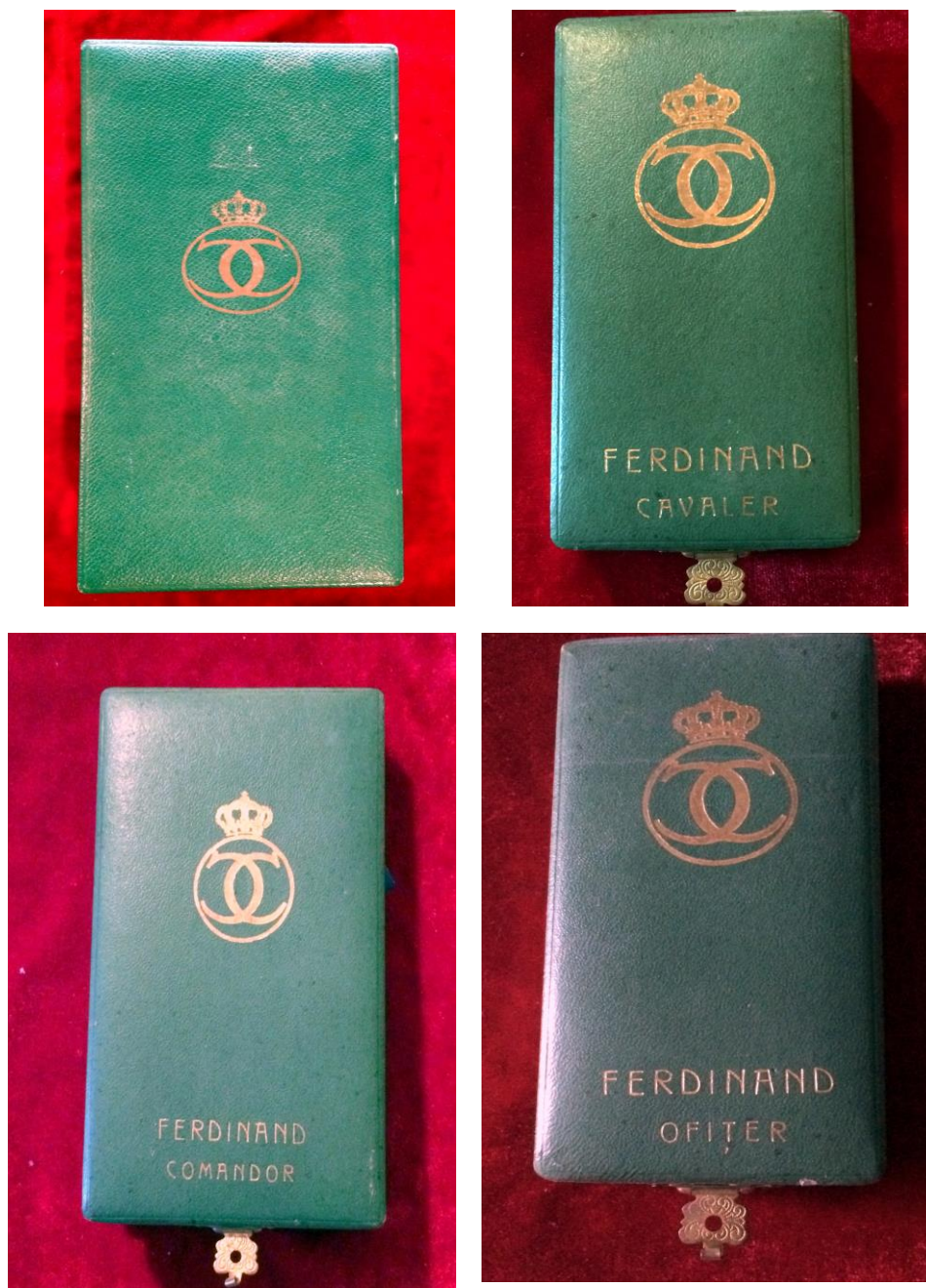


Fig. 7 - Cutiile originale în care se păstrează distincțiile Ordinului Ferdinand I

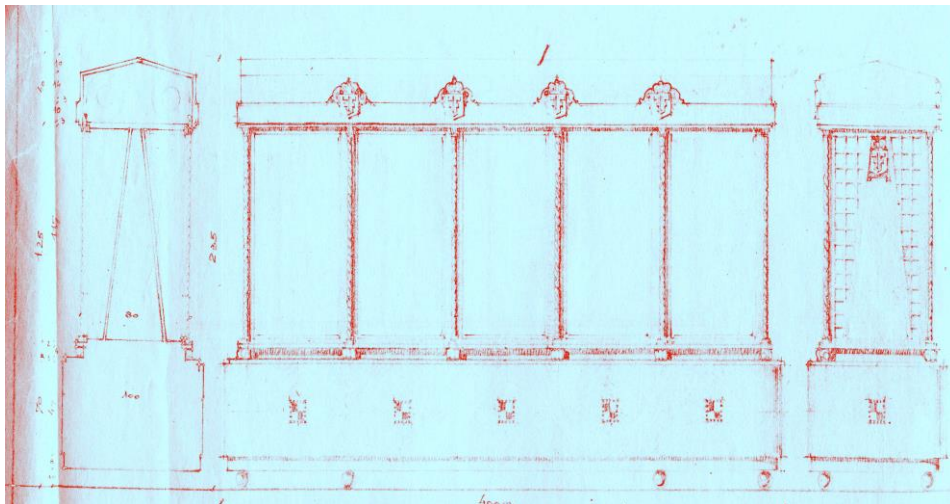
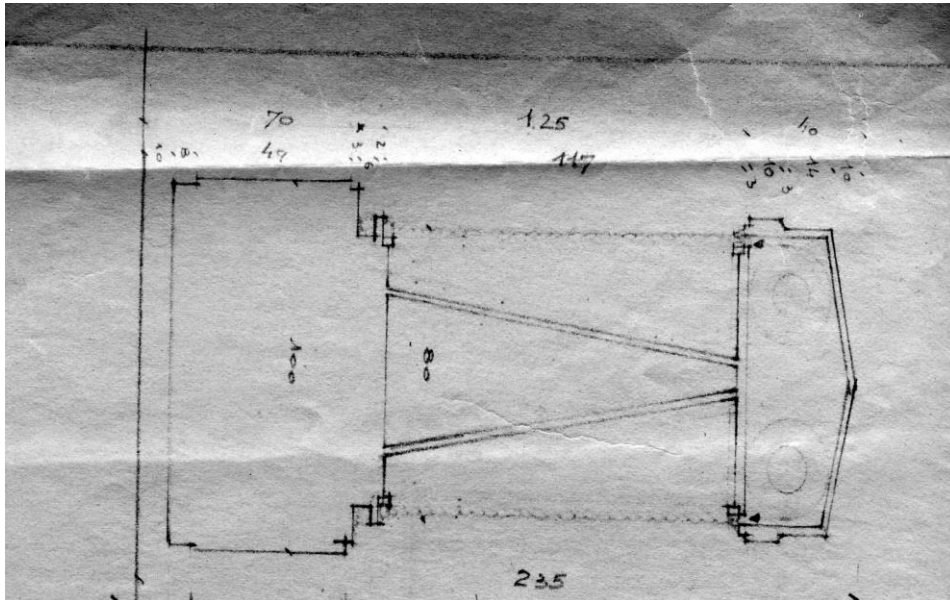


Fig. 8 – Planul vitrinei care trebuia să adăpostească decorațiile Ordinului național Ferdinand I.

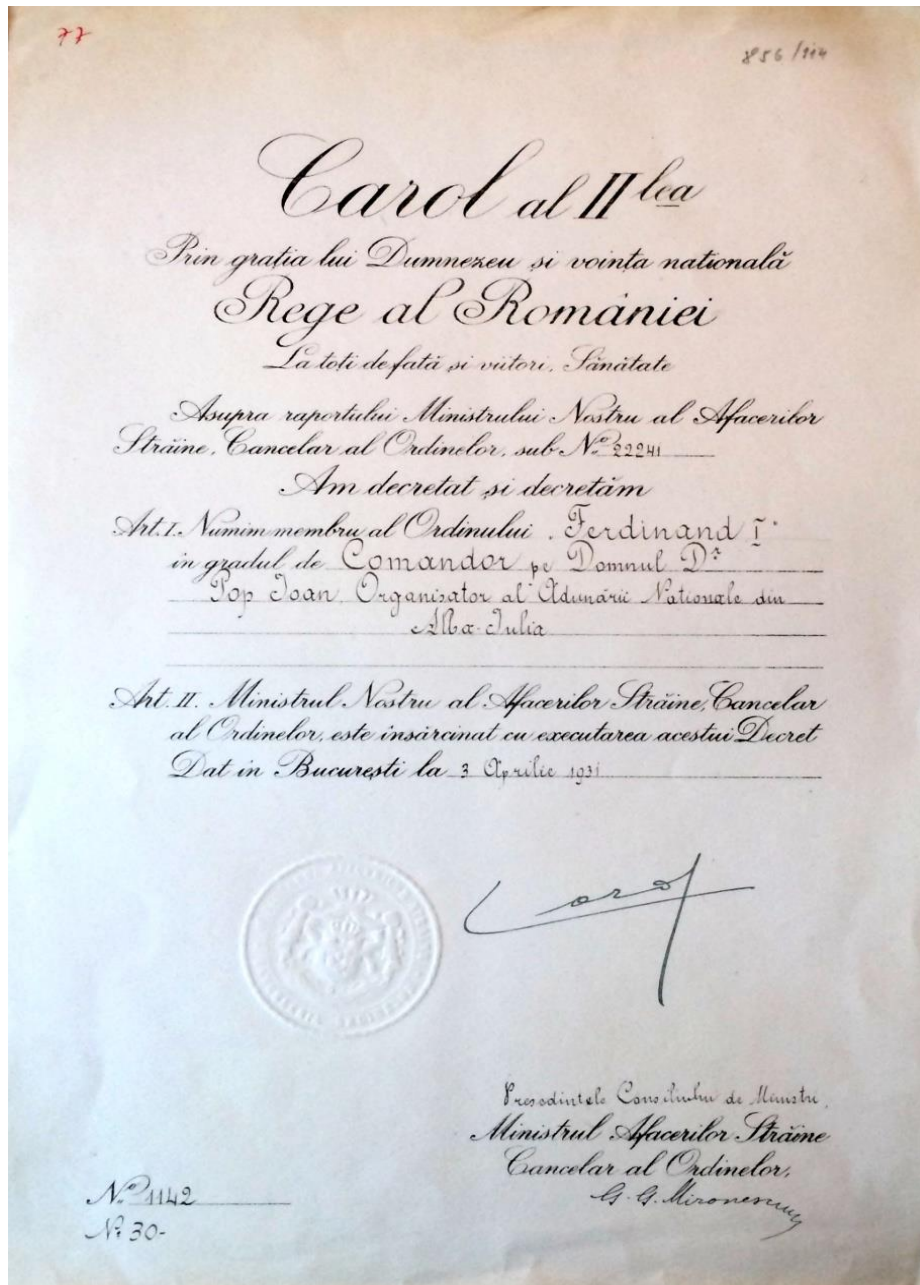


Fig. 9 - Brevetul de decorare cu Ordinul Ferdinand I în grad de comandor conferit lui Ioan Pop

Abrevieri bibliografice:

- ABMNUAI – Arhiva Bibliotecii Muzeului Național al Unirii Alba Iulia
Dicționar 2003 - Ioan I. Șerban, Dorin Giurgiu, Ionela Mircea, Nicolae Josan, *Dicționarul personalităților Unirii*, Alba Iulia, Editura Altip, 2003
Enciclopedia 1938 – Enciclopedia României, vol. I, București, 1938
Giurgiu, Cristea, Rustoiu, Cutean 2009 – Dorin Giurgiu, Marius Cristea, Ioana Rustoiu, Smaranda Cutean, *Regii României Mari la Alba Iulia*, Alba Iulia, Editura Altip, 2009
Marinescu 2013 – Floricel Marinescu, *Ordinul Ferdinand I și medalia Ferdinand I*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013
Mircea, Rustoiu 2014 - Gabriela Mircea, Ioana Rustoiu, „Aspecte ale activității Muzeului Regional Alba Iulia (1939-1940), oglindite în arhiva Ținutului Mureș”, în *Apulum*, LI, 2014, p. 401-416
Muntean, Zaberca, Sârbu 1992 - Ioan Muntean, Vasile Mircea Zaberca, Mariana Sârbu, *Banatul și Marea Unire*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1992
Palihovici 1980 – Liviu Palihovici, „Monumentul Horia, Cloșca și Crișan”, în *Apulum*, XVIII, 1980, p. 555-559
Păcurariu 1996 – Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996
Rustoiu, Cutean, Cristea 2015 – Ioana Rustoiu, Smaranda Cutean, Marius Cristea, *Excelență sub două flamuri. Dănilă Papp (1868-1950)*, Alba Iulia, Editura Altip, 2015
Safta, Jipa, Velter, Marinescu 1993 – Ion Safta, Rotaru Jipa, Tiberiu Velter, Floricel Marinescu *Decorații românești de război (1860-1947)*, București, 1993
SJAAN – Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale

Cuvinte-cheie: ordin național, decorații, unire, regele Ferdinand, regele Carol al II-lea, muzeu

Key words: national order, decorations, union, King Ferdinand, King Carol II, museum